

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 3
HÄFTE 6
1916

Mot hudlöshet,

liggsår, brännsår, ömma fötter m. m. är preparatet Salubrin såsom smärtstillande och i följd av sin gynnsamma verkan på cellbildningen det pålitligaste medel. För nämnda ändamål bör Salubrin användas utspätt, en del därav blandat med cirka 3 å 4 delar vatten, och därjämte bör avdunstningen förhindras genom användande af gummitaft, såvida skadan är av svårartad beskaffenhet och fordrar längre tids behandling. På olyan nämnda sätt utspätt Salubrin är i vanliga fall tillräckligt koncentrerat för att **hålla sår friska och rena** och **verka fördelande vid inflammationer och blodstockningar** m. m. Partilager hos Geljer & Co, Stockholm.

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STRÖMMAR

Världsberömda symaskiner

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Graiström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG III

15 MARS 1916

HÄFTE 6

Kriget och kvinnornas arbetsproblem.

En möjlighet att överskåda eller förstå hur framtiden skall gestalta sig — alldeles frånsett det politiska — för Europas folk tillåter icke det mörker som sänkt sig över dem. De egenartade sociala förhållanden, som kriget överallt framkallar i de krigförande länderna, kunna ännu så länge icke bedömas i något verkligt sammanhang med utvecklingen. Först när normala förhållanden åter inträtt kan man särskilja vad som är framtidsrotat.

Det som emellertid vi kvinnor åter och åter igen stanna inför som något synnerligen anmärkningsvärt är att de onormala förhållandena i många avseenden snabbt och utan större svårigheter jämnat vägen för förändringar, som kvinnorna själva under långa tider arbetat för. Skrankor har fallit som förut stängt dem ute från möjligheter, och i folkens djupaste nöd har man börjat vända sig till kvinnorna som till dem, vilka ha skyldighet att taga upp den ena hälften av nationens börda. Samhället begär dem ut ur hemmen och fordrar samhällsarbete av dem.

Men därmed bringas också de två skilda världarna, hemmet och samhället,

i intimaste kontakt. När kvinnorna flytta ut i samhället fordra de å sin sida att samhället skall ta upp hemplikter som de inte samtidigt kunna fylla. Samhället, som känner sin förpliktelse härtill, söker även efter möjliga utvägar att göra detta. Man står inför krav sådana som de österrikiska kvinnornas gentemot armékommandots begäran att de skola i största utsträckning ge sig in i industriarbetet och inför samhällets försök att tillmötesgå dessa. De stora österrikiska kvinnoföreningarna ha nu preciserat sina fordringar på stat, samhälle och enskilda arbetsgivare: en under arbetstiden för dagen av dessa övertagen barnavård samt ordnad gemensam bespisning för hustrurna och barnen — för att nämna endast ett par huvudpunkter av de många och vittgående åtgärder som de peka på.

Vart leder nu detta hän, och hur skall det bli sedan?

Omöjligt att säga vad som framgår ur kaos. Men kvar står en spörjande undran om den djupt gripande lösningen av det invecklade problemet kvinnan och arbetet till sist skall gå fram ur allt detta.

Fram till fred på jorden.

Varken nationell trygghet eller internationell fred kunna säkerställas genom direkta ansträngningar därför. Militära rustningar frambringa dem ej. Haagdomstolar, skiljedomsfördrag och fredspropaganda äro underordnade om inte helt och hållet ineffektiva medel till deras uppnående. Pacifism, fotad på lättvindig optimism, är en bedräglig filosofi. Mänikor, som bekämpa nationell försvarsberedskap med vidlyftiga beräkningar av sannolik vänskaplighet eller sannolik svaghet hos sannolika fiender, lyssnar man just nu inte mycket tåligt till, men även om vi gjorde det och vi sällade oss till dem, vore vi som blinda, vilka följa en blind.

Något mera positivt är nödvändigt för oss i denna stora världskris, något mera i harmoni med en nationell föresats att intaga en respektingivande ställning till internationella förhållanden, en ställning som passar vår historia, våra oförminskade och ännu icke i anspråk tagna resurser, vårt enastående militära, ekonomiska och moraliska läge. I ost som i väst visar den amerikanska allmänna meningen en ny uppfattning och ett nytt tillägnande av den stora sanningen att alla jordens nationer äro av ett blod, att världshaven äro färdevägar och ej skrankor, att ekonomiens lagar och de internationella förbindelsernas problem äro desamma på alla längd- och breddgrader, att våra faders

politiska principer behöva undersökas, nytolkas och bringas i överensstämmelse med evighetssynpunkter samt insiktsfullt anpassas på nuvarande förhållanden, om de icke skola bli fördärliga i stället för välgörande till sina verkningar.

Fred är en biprodukt till rationella sociala förbindelser och förhållanden. Som miss Addams en gång med sällsynt inblick sade om lyckan: den kommer vid vägkanten. Att gå rakt på den skulle icke vara att betala ett för högt pris för den — detta är svårt, men inte omöjligt; men man riskerar att alldeles förfela att nå den genom en missuppfattning om var den är och vad den är. Det fransk-tyska kriget slutade inte med Frankfurtpreden, och det europeiska kriget började icke med ärkehertig Ferdinands mord eller Belgiens invasion. Fred, i den mening som gör den till ett värdigt mål för nationernas ärelystnad, är ett bevis på samförstånd mellan nationer och folk och icke ensamt beroende av den tillfälliga omständigheten om fientliga arméer och flottor engagera sig mot varandra.

I dessa svåra tidens oro och förvirring teckna sig klart tre breda linjer för nationellt försvar och nationell politik. De sammanhånga icke med de omtvistade frågorna om försvarsberedskap, statens äganderätt till fartyg m. m. eller med tolkning av internationella regler

Skriven av en amerikan och utgående från amerikanska förhållanden synes oss denna artikel emellertid så anmärkningsvärd i sin analys av förutsättningarna för fred på jorden att vi tillåta oss att ur *The Survey* här meddela den.

angående neutrala och krigförandes rätt. De ligga djupare.

Av dessa tre vilkor för nationell trygghet och internationell fred är det första social religion.

Religionen har förblivit personlig, ortsbegränsad, klassmedveten. Den måste bli social, universell, rasmedveten. Den har varit konventionell, dogmatisk, prästerlig. Den måste bli okonventionell, levande, övertygande, mänsklig. Den har varit sammankopplad med former för dyrkan, trosbekännelser och korsånger, med heliga böcker och symboler, med präster och kyrkotjänare, med högtidliga ritualer för dop och begravning. Den måste associeras med livet, med varje hängivande åt ett högt mål, med lekmäns ord och gärningar, med världsliga böcker och sånger, med det dagliga talets vändningar, med karaktär och uppförande. Det vill säga, religionen måste i allt högre grad taga denna sociala riktning om den skall leda bort från kriget och mot frid på jorden.

Religionen bestämmer vår ställning till universum, till våra medmänniskor. Människor skola inte komma praktiskt underfund med missförhållandet och den vansinniga orimligheten i att kristna nationer kriga mot varandra och mot hedningarna, innan de blivit fullt på det klara med det i lika mått stora missförhållandet och den vansinniga orimligheten av en söndagsbekännelse av principer, med vilka det dagliga sättet att sköta affärer, de industriella lönekontrakten, klasskonflikterna och den ännu värre klasslikgiltigheten inom samhället äro fullkomligt oförenliga. Det

europiska kriget är blott den jättelika projektionen av kyrkornas irreligiositet, av icke socialiserad socialism, av förnekandet av det broderskap, som kristendomen med ett och socialismen med ett annat antal fraser dagligen proklamera.

Lissauers hathymn, med all dess barnsliga vildhet, är relativt ett symptom av hälsa och broderliga känslor i jämförelse med somliga av de bevis på känslolös försumlighet, kallblodigt exploaterande av medmänniskor, omänsklighet och orättvisa, som vid ärlig och modig undersökning avslöja sig inom alla moderna nationer. Överbefolkning, direkt hänförande sig till spekulativ landmonopolisering, ett föråldrat skattesystem, sjukdomar, som skulle kunna förhindras men som samhället inte vidtar några mått och steg emot och inte håller försäkras sig emot, äro mera förnedrande för en nation än sådant tillfälligt hat och sådana hämndlystna lidelser, som inspirera till ett bajonettantfall eller en hathymn.

Att hata en granne eller ett grannfolk är i alla fall en art mänsklig känsla, och det kan vara ett halvt steg fram mot senare aktning och tillgivenhet. Men att profitera av sin nästas olönade eller till hälften lönade arbete, att förbise hans betryck och att lämna honom utan hjälp i hans högsta nöd är för visso vida mindre än halvvägs mänskligt, ännu mindre ett broderligt förhållande. I själva verket måste både den som hatar och den som exploaterar — ehuru den senare är ännu längre ifrån en sant mänsklig relation än den förre — göra helt om marsch. De ha

kommit in på fel väg. Vilken deras uppgivna religion än må vara, de äro irreligiösa. Som de icke ha någon verkligt god vilja utgöra de hinder för fred.

Ett andra väsentligt villkor för trygghet och fred är social uppfostran.

Ett mål för social uppfostran är att ingiva ett distinkt sympatiskt förstående av andra: för det första för närmaste kamrater och grannar; vidare för dem, till vilka vi stå i mindre direkta sociala och ekonomiska relationer; till sist för alla nationer. I dessa tider av intim internationell beröring är kunskap om andra folks psykologi, om deras politiska idéer, deras religion, deras aspirationer, deras fördomar, deras svagheter och styrka saker av största vikt. Till den ändan, såväl som ur ren nytighetssynpunkt, är kunskap om deras sysselsättningar, om vad de uträtta, om deras misslyckanden av största fördel. Sodom och Gomorrahs fördärv, efter århundraden så väl bekant för den moderna världen, är när allt kommer omkring inte av så stor betydelse för oss som fördärvet i Paris, Wien och Konstantinopel.

Om det invändes, att vi veta alldeles för mycket om det senare och om fördärv i allmänhet, låt oss då, såsom mera hörande till saken, förvärva bekantskap med den tyska socialisten, den franska mekanikern, den japansiska patriotern, den mexikanska daglönaren, ostindiern, peruvianen och den italienska immigranten. Inte en ytlig berättares naiva värdesättning, utan utvalt studium under ledning av tränade och skickliga tolkare av människor och och bruk erfordras för detta slag av

social uppfostran. I vårt land med dess rikedom på ras- och nationella olikheter finns det utomordentliga tillfällen för en dylik uppfostringsprocess, som skulle sätta våra uppväxande barn i stånd att förstå andra och lära dem att undvika de antagonismer och konflikter, som så ymnigt uppstå ur bristande förstående.

Socialt organiserad industri är en naturligt följd av social religion, när den har genomträngt nationen, och av social uppfostran, när den haft tid att verkligen öva inflytande på karaktären. Ehuru en frukt av uppfostran och religion kan industriens sociala organisation i sig själv betraktas som det tredje av de för trygghet och bestående fred nödvändiga villkoren.

Våra amerikanska industrier, liksom Europas, ha organiserats för personlig profit, i en stor utsträckning för anti-social exploatering. Europeisk erfarenhet under det nuvarande kriget visar att även ur fabrikationssynpunkt denna art av industriell organisation inte håller måttet. Egennyttan tyckes icke vara ett motiv som samhället kan lita på, när det allmänna intresset är som allvarsammast hotat. Synbarligen kan inte tillräckligt produceras, ej heller produceras de rätta sakerna, och priserna äro icke skäligen. Därför ta regeringarna, såväl i England som i Tyskland, kontrollen över industrierna i sin hand, sätta prisen och bestämma vad som skall produceras och i vilken utsträckning. Allmänna meningen gillar denna sociala kontroll, emedan man känner att nationens existens står på spel. Men om, under en stor kris, privat-

initiativet och drivkraften egennyttiga behöva ersättas med regeringsinitiativ och det allmänna intressets drivkraft, hur veta vi, att det inte under normala tider finns en motsvarande fördel med utövande av offentlig kontroll? Den europeiska erfarenheten visar ävenledes, att effektiv social kontroll inte trollos fram på en dag. Den centraliserade despotism, som den militära ytterligheten gjort nödvändig, är naturligtvis ingen sann föregångare av industriell demokrati, men den utgör icke desto mindre en tillfyllestgörande dom över mycket av den osociala, ägandeprivilegerade industriella organisation, med vilken vi äro förtrogna.

Krigets avslöjanden böra underlätta analysen och förståendet av industrien, vilket är första steget mot ett industriellt system, som står i överensstämmelse med en social religion och socialt broderskap. Om vi lära oss inse, att det finns en annan probersten på ett företags nytta än dess blotta finansiella bärighet, att stora vinster inte äro garantier för stora sociala välsignelser, att det inte med nödvändighet finns något sammanhang mellan stora aktionärers pekuniära intressen och det allmänna intresset, så skola vi åtminstone vara färdiga att med öppet sinne överväga varje allvarligt förslag till ett förbindande av industriens välsignelser med den allmänna välfärden. Det är att göra klart för sig, inte genom teori utan genom direkt observation, att det inte nödvändigtvis måste finnas ett fortvarande av vår nutida industriella organisation, att mycket i denna är övergående eller tillfälligt. Detta ofant-

liga laboratorium för löpgravar, undervattensbåtar och ammunitionsfabrikation håller på med experimenter, som äro fulla av anvisningar för oss. Vi ha inte råd att gå miste om innebörden av en enda liten del av den tragiska erfarenhet, genom vilken den sårade, hjältemodiga mänskligheten trevar sig fram.

Religiösa, uppfostrande och industriella förhållanden skola bestämma över om vi komma fram till internationell god vilja och fred. Vi kunna inte få det senare utan det förra. Sociala reformer eller ett framhårdande i barbari äro våra alternativ. Ingångna fördrag, regelrätta allianser, fasthållandet vid en gängse religiös organisation, accepterandet av gängse politiska besvärjelseord ge oss inte några garantier för internationell fred. Hädanefter skola vi begära mera än fördrag och försäkringar om fredliga avsikter. Var skola vi finna garantier, som man har förtroende för, annat än i en sann religions inflytande på mänskors såväl alldagliga som utomordentliga handlingar, i en vid och djupgående uppfostran, som öppnar mänskornas ögon, och i en industriell reorganisation, som förintar privilegier och exploatering och befordrar mänsklighetens allmänna intressen!

Upphöjandet av tjänandets ideal och förkastandet av den materiella fördelens strävanden, vilka basera sig på orättfärdiga och otillåtna sociala relationer; en uppfostran, som tenderar till uppskattning av andra och tillgivenhet för dem; ett ekonomiskt system, som befordrar hälsa, oberoende och fördelad framgång; en religion, som leder till

socialt välstånd — detta är vårt försvar. Genom positiv, fruktbarande, lysande god vilja finna vi vår väg till en fred, som varar.

Brinnande önskar man ett slut på kriget. I fråga om detta äro det Nationella trygghetsförbundet och Förbundet för rustningarnas begränsande överens. En eldfängd Roosevelt och Hobson och en fridsam Carnegie och Ford skilja sig inte i detta, hur mycket de än skilja sig i fråga om medlen för dettas uppnående. Ohyggligheterna av detta krig i den kristna erans tjugonde århundrade kunna inte målas eller beskrivas. Konstnären och journalisten, poeten och vältaren stå alla lika vanmäktiga inför denna vämjeliga tragedi. Ingen ekonom kan beräkna dess kostnader, ingen biolog dess förstörelse, ingen profet kan draga upp gränserna för dess sista ansträngningar. Historikerns annaler förse oss icke med några släktets erfarenheter att jämföra den med. Mänskors inspirerade inbillningskraft har inte stigit till höjden, djävlaras druckna föreställningar inte sjunkit till djupen av dess offer och elände.

På vårt avstånd ha vi föga rätt att fälla någon moralisk dom över statsmäns, krigandes eller hårt drabbade individers handlingar; vi kunna ha ringa uppfattning av den nervösa spänning, det fysiska tryck, de bekämpade frestelser och den omändring av värden i själva mänskornas hjärtan, som äro följder av krigets erfarenheter. På detta avstånd, bättre än i eldlinjen och i Europas huvudstäder, kunna emellertid vi iakttaga, jämföra och reflektera. Om vi icke ha vår del i exaltationen

eller dricka erfarenhetens bittra dryck, behöva vi inte håller dela de förvillelser kriget har i följe eller tappa bort de gamla värden, som för närvarande äro våra och de övriga neutralas, till vård för släktet.

På vad sätt skola vi neutrala nationer bevisa att neutralitet inte endast är en negativ fred, inte endast en källa till oren profit för handlande, köpmän och jordbrukare, icke endast ett simpelt välbehag på grund av lyckligt geografiskt läge, utan en verklig del i denna världserfarenhet, en andlig lyftning jämförlig med krigets, ett djupt drag ur mänskolivets samtidiga uppfostran?

Det finns endast ett medel. Om vi, i dessa den stora tragediens år, omlägga våra sociala relationer på en säker basis av rättvisa och ömsesidig god vilja; om vi reformera vårt uppfostringssystem så att det omfattar en verklig kunskap om det som ekonomiskt, socialt och psykologiskt karakteriserar våra grannar; om vi beställa om vårt hus så att vår industri och våra sysselsättningar hålla provet av varaktighet såväl som av ekonomisk effektivitet; om vi i dessa dagar skjuta fram de sociala reformer profeter sia om och nationalekonomer fordra av oss; då och endast då kunna vi allvarligen lyckönska oss själva och våra efterkommande till att vi också ha spelat en ärofull roll under det att våra bröder i Europa ha kämpat genom det krig, som hjältemodig plikt, hård nödvändighet eller bristande god vilja — allt efter som man tar det — dragit dem in i. Vad beträffar oss och vårt hus vilja vi, i god vilja, sträva fram emot ärofylld fred. EDWARD T. DEVINE.

»Hjälpsystrarna.»

Med anledning av fröken Sigrid Ulrichs artikel i förra numret av denna tidskrift, önskar undertecknad göra några uttalanden och beriktiganden.

Först ber jag dock få betona att det glatt mig att fröken U. vid redogörelse över denna fråga låtit såväl den ena som den andra partens uppfattning av saken träda fram, fast hennes egna åsikter helt och hållet sammanfalla med dem, som företrädas av Svensk Sjuksköterskeförening och dess organ Svensk Sjukskötersketidning. Fröken Ulrich är ju ordförande i Fredrika-Bremer-Förbundets sjukvårdskommitté, och artikeln i sin helhet avser att framhålla Sjuksköterskeföreningens synpunkter såsom de enda riktiga; det oaktat, har fröken U. i sin uppsats fullt lojalt i huvuddrag, om än helt kort, framhållit även de synpunkter, som bestämt Svenska Röda Korset att åtaga sig och framföra frågan om utbildning av kvinnlig sjukvårdsreserv för krigstid.

Angående behovet av en kvinnlig sjukvårdsreserv framhåller fröken U., att även Sjuksköterskeföreningen inser nödvändigheten härav, varför jag anser fastslaget, att en hjälpsysterkår är befogad.

Det är om principerna för dennas danande, som meningarna äro delade eller, närmare bestämt, om utbildningstidens längd: 6 månader eller ett år.

Röda Korset, som naturligtvis på ett annat sätt än Sjuksköterskeföreningen eller en utomstående person i hela dess vidd överblickar frågan om en sjuk-

vårdsreserv och sitter inne med övertygande skäl och överväldigande siffror, vilka icke allenast visa att frågan om hjälpsystrar är en tvingande nödvändighet utan också att skyndsamhet är av nöden för fyllandet av de oerhörda luckor inom de för krigstjänst avsedda kvinnliga sjukvårdstrupperna, framhåller, att 6 månaders utbildning under nuvarande förhållanden måste anses vara tillfyllest, isynnerhet som med hjälpsysterkåren ej avses att utbilda självständiga sjuksköterskor utan endast personal, kunnig att under skolad sköterskas ledning utföra sjukvårdsarbete. Genom att sätta utbildningstiden till 6 månader erhålles ett dubbelt så stort antal hjälpsystrar under året och vinnes en större, nödvändig, tillslutning av unga kvinnor för utbildning till hjälpsystrar, emedan långt flera kunna därigenom få tid och tillfälle att genomgå denna av eleverna själva helt och hållet bekostade kurs.

Det är ju fullkomligt i sin ordning att dessa synpunkter även beaktas, då hela frågan är baserad på frivillig tillslutning, frivilligt åtagande av arbete, frivilligt uppoffrande av tid, krafter och penningar.

Sjuksköterskeföreningen förfäktar den mening, att en ettårig utbildning är nödvändig, emedan eljest hjälpsystrarna "varken komma att besitta eller tillerkännas kompetens att arbeta som sjuksköterska (det är ju icke heller meningen med hjälpsysterkåren), ej heller att äga den arbetsförmåga, vartill

sjuksköterskebiträdena genom vana vid kroppsligt arbete blivit tränade.“

Fröken U. vill härmed säga, att hjälpsystrarna varken bliva det ena eller det andra, varken sköterskor eller biträden, utan komma att intaga en mellanställning. Ja det är just vad som är meningen. De skola arbeta under ledning av skolade sköterskor och således ej betraktas som självständiga sådana, snarare skulle jag vilja likna dem vid ett slags provsystrar, den klass inom vilken en teoretiskt och praktiskt danad elev under utbildningstiden träder för att prövas huruvida hon kan befinnas lämplig att invigas till sköterska.

Varför icke en hjälpsyster skall kunna uppöva sin arbetsförmåga till att bliva likvärdig med ett sjukvårdsbiträde är ofattligt, såvida goda kroppskrafter och vilighet till arbetet förefinnes. Icke är det okunnigheten, som härvid nödvändigt måste komma längst.

Fröken U. fruktar att Sv. R. K. genom sin åtgärd att utbilda hjälpsystrar under 6 mån. skall vinna ett resultat endast på papperet och ej i verkligheten nå sitt syfte, hon fruktar att "många av hjälpsystrarna när det gäller icke skola bliva till den nytta man hoppats på", och på grund därav förstår hon så väl sjuksköterskekårens opposition mot denna inom sjukvårdsarbetet (märk väl, endast för krigstid) nytillkomna grupp.

Har fröken U. någon faktisk grund för denna sin fruktan eller är det endast ett löst antagande?

Sv. Röda Korset måste naturligtvis på detta som på alla andra områden

räkna med någon procent hjälpsystrar, som ej kunna fylla det mått, som förelagts dem; så sker ju årligen även i varje kurs som genomgår utbildning för utövning av sjuksköterskekallet; men säkert komma de flesta bland hjälpsystrarna att framträda såsom pålitliga och dugliga hjälpare i sjukvårdsarbetet.

Angående de farhågor, som representanterna för Sjuksköteskeföreningen vid sitt avgående från "Kommittén för organiserandet av de kvinnliga sjukvårdstrupperna" inom Svenska Röda Korset uttalade angående hjälpsystrarnas utbildningstid, nämligen att de i "fullföljandet av Röda Korsets fattade beslut (om utbildningstid av 6 mån.) sågo en fara för urartning av den svenska sjukvården", ber jag att få anföra följande uttalande, som från Tyska Röda Korsets Centralkommitté under 1916 tillställts överfältläkaren, doktor I. Dahlheim:

"Det största värde bör läggas på utbildandet av Röda Korsets hjälpsystrar, vilka så snart som möjligt böra rycka in och i hemorten ersätta de till etappområdet utsända Rödakorssystrarna (Vollschwester); i fall av behov måste de kunna användas även till och med inom etappområdet."

Vi hoppas och tro, att även våra svenska Rödakors-hjälpsystrar, när dagen för deras inträde i aktiv tjänst kommer, skola göra sig förtjänta av samma värderika vitsord som motsvarande grupp inom Tyska Röda Korset.

Till sist vill jag bemöta den punkt i fröken Ulrichs redogörelse, däri hon

anför ett uttalande av Sjuksköterskeföreningen, som "hänvisar till erfarenheter från Tyskland, där den vid krigets början fastslagna 6 månaders kursen för s. k. 'Helferinnen' på grund av klagomål från såväl framstående läkare som sjuksköterskekåren höjts till ett år."

Olikheten mellan de kvinnliga sjukvårdsgrupperna inom Tyska Röda Korset synes, enligt ovanstående, såväl hos Svensk Sjuksköterskeförening som fröken U. icke vara rätt beaktad. I Tyskland är, enligt bestämmelser angående Tyska Röda Korsets kvinnliga sjukvårdspersonal, denna delad i 3 grupper:

Vollschwestern, med 1-årig utbildning vid av staten erkänd sjuksköterskeskola (motsvarande Svenska Rödakorssystrar);

Hilfsschwestern, med 6 månaders godkänd utbildning, även om denna skett vid av staten icke erkänd sjuksköterskeskola (motsvarande Svenska Röda Korsets hjälpsystrar); och

Helferinnen, med minst 4 veckors utbildning, utgörande ett slags biträden med denna korta utbildning. (Till denna grupp finns icke någon motsvarighet inom Svenska Röda Korset.)

Härav framgår att de åberopade klagomålen gälla gruppen "Helferinnen", varför tillämpningen av deras begångna fel rättvisligen icke kan hänföras till en över dem i utbildning stående grupp — nämligen "Hilfsschwestern" (våra hjälpsystrar).

Från Österrike föreligger uttalanden från utbildad sjuksköterska, vilken förut såsom krigssjuksköterska deltagit i flera

fälttåg och även nu tjänstgör i hären. Hennes erfarenhet angående hjälpsystemerna är denna, "att reservsystrarna äro nödvändiga och att de fullt utbildade sjuksköterskorna aldrig genom dem kunna råka i misskredit."

"Hilfsschwestern's utbildning är efter mångårig prövning bestämd till 6 månader och har icke under kriget förlängts." Däremot utkom i augusti 1914 den bestämmelsen, att de kvinnor, som vid av tyska staten erkänd sjuksköterskeskola genomgånge utbildning till sjuksköterskor (Vollschwestern), kunde efter ansökan få tillstånd att genomgå en avkortad examen (Notprüfung), om de under minst 6 mån. med godkänt betyg deltagit i sköterskeskolans utbildning. Denna bestämmelse, tillkommen på grund av det vid den tiden utbrutna kriget, är det som den 30 juni 1915 genom en ministeriell förordning upphävdes, och den stadgade utbildningstiden för sjuksköterskor (Vollschwestern) återfördes således till sin ursprungliga längd — ett år.

Dessa fakta och data äro inhämtade från Tyska Röda Korsets Centralkommitté, och jag hoppas att genom dem och andra här lämnade upplysningar Herthas läsare måtte få en klarare uppfattning av hjälpsysterfrågans ställning inom Svenska Röda Korset samt av det ogrundade uti Svensk Sjuksköterskeförenings ovilja mot och farhågor för den reservkår av unga kvinnor, som Svenska Röda Korset av tidsförhållanden tvingas att utbilda för sjukvårdstjänst under krigstid.

Det är att beklaga, att Svensk Sjuksköterskeförening, utan att klart göra

sig reda för hjälpsysterfrågans ställning i ett land med långvarig praktisk erfarenhet på området, begagnat sig av uttalanden om andra grupper inom organisationen på ett sätt som skadar

den reserv inom krigssjukvården, som kanske en gång skall bliva de skolade sköterskornas bästa hjälp i gemensamt arbete.

BERTHA NORDENSON.

Nutida engelska författarinnor.

III.

Vernon Lee.

Violet Paget är Vernon Lees verkliga namn, men för dem, som lärt känna henne endast genom vad hon skrivit, blir hon aldrig annat än Vernon Lee. Det namnet står för vad hon är och och vad hon skriver. Hela hennes litterära produktion är ett klart uttryck för hennes innersta väsen.

Vernon Lee är engelska till börden, men till bildningen lika mycket romansk som anglosaxisk. Hon fäster stor betydelse vid såväl sitt lands som sitt eget personliga samband med den romanska kulturen. Hon ger uttryck åt sin tillfredsställelse över den normandiska erövringen, som länkade England fast vid kontinenten och gjorde dess folk till européer och halvromaner. I en studie över den engelska dramatiken under 1500-talet påvisar hon hur under drottning Elisabeths tid engelsmän med tanke och inbillningskraft oemotståndligt drog sig till Italien, där de instinktivt kände sig kunna finna vad de i sitt eget land saknade. I England återstod endast obetydligt, som kunde användas av medeltidens skolastiska filosofi och riddardikt, men i Italien hoppades de

finna material för sitt intellektuella liv. Arvet från antiken och medeltidens stora arbete hade samlats där och ökats och ordnats av renässansen. Dessa fredliga studerande och rika ädlingar, som strömmade till Italien, voro lika ivriga att rikta sig genom landets skatter som några inkräktande barbarer; men italiennarna kunde lugnt lägga fram sina rikedomar för dem: de begärde filosofi, konst, kultur. Ännu fortsätta engelsmännen att söka inspiration och andliga skatter i Italien. "Rika ädlingar" i högsta mening fara dit, men nu ej blott för att taga, utan även för att giva. Italien har ej blivit fattigare, men väl rikare genom män som Ruskin, Symonds, Pates och Browning. Vernon Lee följer i deras spår. Hon ser i dem sina läromästare, men har ej blivit deras eftersägare. De ha hos henne berört en sträng, som sedan tonat självständigt klar.

Violet Paget föddes 1856 och har tillbragt största delen av sitt liv i Italien, mest i Florens. Redan tidigt drömde hon om att bli historiker och filosof, och hon grep sig med iver an att göra sina

drömmar till verklighet. Italien under adertonde århundradet var den skattkammare hon först började ösa ur. Hon kände sig som ett barn, som blivit insläppt på ett vindskontor och där lämnats att bland allt det undanställda, som höljt av damm och spindelväv är så mystiskt och lockande, söka av hjärtans lust. Sina mesta forskningar rörande 1700-talet hade hon gjort innan hon fyllt tjugu år, och resultatet framlade hon 1880 i *Studies of the Eighteenth Century in Italy*. Med grundlighet och självständigt personlig uppfattning behandlar hon det litterära och musikaliska livet under denna period. Hon påstår sig alltid hava varit musikaliskt okunnig och oskolad, men det visar blott vilka stora fordringar hon ställer på sig själv. Hon betraktas som en av de förnämsta auktoriteterna på 1700-talets italienska musik. Det är ju så mycket märkligare, som hon endast var tjugufyra år, när detta hennes första arbete kom ut.

Renässansen trängde sig sedan så småningom på henne och lockade henne. 1884 utgav hon en del av sina renässansstudier i *Euphorion: Being Studies of the Antique and the Mediæval in the Renaissance*. Medeltiden och antiken — Faust och Helena — födde barnet Euphorion — renässansen, det är titelns innebörd. I dessa studier söker hon förklara renässans-Italiens moraliska kaos och den tragiska andan hos 1500-talets engelska dramaturger samt redogör för medeltidens romantiska diktning och realismen hos renässansens stora porträttmålare och skulptörer. I alla dessa

frågor söker hon att gripa det väsentliga, men strävar ej i första rummet efter fullständighet och mångsidighet. Hon vill, att hennes framställning skall verka genom det personliga intryckets spontaneitet. I sina studier av det förgångna går hon alltid direkt till det, som lämnats kvar av tiden; det blir hennes utgångspunkt, och därför verka hennes skildringar med det personligt upplevdas kraft. En annan frukt av hennes renässansstudier är *Renaissance Fancies and Studies*, utgiven 1895.

De nu nämnda arbetena äro några av hennes förnämsta på den historiska konstkritikens område.

Men med allt sitt intresse för det förgångna lever hon fullt i det närvarande. Livet med alla dess svårlösta problem tränger sig in på henne. Det förflutna, dess människa och dess konst, måste göras fruktbärande för det närvarande. Det skall ej blott hjälpa att lösa nuets problem, det skall kunna giva glädje och tillfredsställelse. Vernon Lee söker flera olika uttrycksformer för sitt historiskt-filosofiska konstantresse. Hon skriver romaner, kortare berättelser, dramer och essayer. I essayn har hon funnit den uttrycksform, som bäst passar henne. I det, som kommer under hennes blick, söker hon egenarten, och därvid ledes hon först och främst av sitt sympatiskt kännande väsen. Flera av hennes essaysamlingar behandla platser hon besökt. Av dessa ha *Genius Loci* och *The Enchanted Woods* överflyttats till svenska. Hennes rika vetande och vakna blick och ej minst hennes 'amours de voyage', som hon kallar sina känslor för främmande plat-

ser, göra henne till det angenämaste resällskap. Hon ger platsens själ, "the spirit of the place", vilket härligt komplement till Bædeker! — Hon berättar om ett besök i Mecheln. Hon har åkt genom staden och vandrar omkring i katedralen, men det förefaller henne tomt, det säger ingenting. Så plötsligt — "hör! Det var någonting — var det ljud? var det vinden? Jag kunde först inte förstå det. Det tycktes vibrera genom valven och längs pelarna; det blev svag musik, mystiskt avlägsen; orgel eller kontrabas överallt, ingenstades — Gud vet var! Och då förstod jag. Det var klockspelet! Där uppe, högt, högt över kyrkan, över kyrkans höga korsvalv och stupande tak; klockspelet i skyn. — — — Under klockspelets trollmakt hade jag funnit Mecheln och funnit min egen själ."

1884 utgav hon sin första längre roman, *Miss Brown*; den är ett hugg mot den engelska extaticismen. 1914 utkom *Louis Norbert*. Hon har skrivit flera korta berättelser, till vilka mystiska sägner och legender om människor och platser fått ge stoff. *Ariadne in Mantua* är ett drama fyllt av poesi. Det illustrerar kampen, den eviga och nödvändiga, mellan den oreflekterade och våldsamma känslan och det disciplinerande inflytandet av kulturen, som avgår med seger.

Laurus Nobilis benämner hon en samling studier över konsten och livet. Det hela formar sig till en trosbekännelse. Hon förklarar konstens högsta berättigande ligga i dess moraliska kraft. Samma tanke ligger till grund för hennes föregående arbeten, men här är den

formad i bestämda satser. Ett kapitel heter "Higher Harmonies", och där säger hon: "Längtan efter harmoni, vilken fostras framför allt av konsten, är något av det kostbaraste i vår natur." Den kostbara gåvan äger hon själv i hög grad. Att hon lider bittert under den ohyggliga dissonans, som nu råder, det har hon låtit oss här i Sverige få veta. Hon var bland dem, som svarade på de frågor om världskulturen och kriget, som Svenska Dagbladet i början av 1915 riktade till flera kulturens märkesmän i olika länder. Hon talar om kriget som "denna avskryvårda och meningslösa konflikt". Och hon vädjar till oss: "Ni neutrala", säger hon, "äro i samma ställning som de, vilka undgått en ohygglig smitta; hjälp oss att bli friska från dess skamliga och kraftförstörande verkningar". Hennes längtan efter harmoni utlöser sig i arbete för fred. Enligt en hitkommen rapport lämnade hon ett värdefullt bidrag vid den "Conference on the Pacifist Philosophy of Life", som hölls i London förra sommaren.

Julaftonen 1914 satt hon i en kyrka i England och lyssnade till Bachs musik. Tonerna förde hennes själ över havet till Bachs hemland. Där sutto också skaror och lyssnade till samma toner. De voro förenade dessa tyska och engelska skaror i samma hopp, fruktan och bön. Hon kände som om de båda folken aldrig stått varandra så nära som då.

Må den längtan, som kom skalden att förnimma denna harmoni, bli en hela världens längtan!

ANNA PETTERSON.

Kringblick.

Medborgarskap och gott kamratskap. En provins, den första, i det brittiska rikets största kolonialland, Kanada, har den 27 januari givit även sina kvinnor politiskt medborgarskap. Samma dag som detta hände i Manitoba, framlades i kanadensiska parlamentet i Ottawa en motion om federal rösträtt för kvinnorna i varje provins, som utsträcker den politiska rösträtten till dem. — Något som anses hända snart nog även i Alberta och Saskatchewan.

Ett nytt segerbudskap således från Amerika. *Woman's Journal* fogar till det den anmärkningen, att trycket av krigstillståndet icke hindrade kanadensiska lagstiftarna från att göra rättvisa åt kvinnorna. (En anmärkning, som vi skulle önska att oftare och i annat sammanhang få göra.)

Scenerna i Manitobas lagstiftande församling, när motionen om kvinnornas rösträtt gick igenom, präglades af amerikansk frihet från ceremoniel. I samma ögonblick som förslaget — enhälligt — antagits reste sig alla, män och kvinnor på de till trängsel fyllda åhörarläktarna såväl som kammarledamöterna nere i salen, vid att hundratal ljusa kvinnoröster stämde upp nationalhymnen »O Canada». Men när den högtidligheten var över, anslogs en annan ton. »They're Jolly Good Fellows» klang nu skämtsamt komplimenterande ned mot kammaren, vars ledamöter därvid blygsamt satte sig ned. Men knappt voro kvinnorna färdiga med denna glada apostrofering av de tillmötesgående lagstiftarna, förr än dessa sprungit upp från sina bänkar och i sin tur intonerade »They're Jolly Good Fellows», åternerande komplimangen till de nyblivna medborgarna.

Aldrig har Manitobas lagstiftande församling varit med om en scen liknande denna, säger *The Manitoba Free Press* och bifogar en notis om att styrelsemedlemmarna i den kvinnoförening, som med stor framgång arbetat för en petition inom provinsen för rösträtt åt dess kvinnor, inbjudits att taga plats nere i kammaren under denna ordinarie session, då frågan avgjordes.

En annan art kamratskap. Engelska ammunitionsdepartementet har nyligen utgivit en

illustrerad handbok över användandet av kvinnorna i ammunitionstillverkningen. Den visar vad vi visste väl förut, skriver kvinnotidningen *The Common Cause*, att kvinnorna hela landet över arbeta i ammunitionsfabrikerna, med tillverkning av delar till kanoner, bomber, aeroplan, motorcyklar och annat krigsmaskineri. Den gör också genom sitt innehåll klart för folk »att utan kvinnornas hjälp till fyllandet av denna del av nationens uppgift skulle detta lands deltagande i det kontinentalta kriget vara en omöjlighet» — som en stor daglig tidning uttrycker det.

Ett tydligt preciserande av att det är Englands män och kvinnor, som tillsammans lyfta »the nation's task». När skola de logiska konsekvenserna av det kamratskapet utdragas?

De dödas vilja — eller de levandes? M. Maurice Barrès har nyligen i *L'Echo de Paris* tillkännagivit sin avsikt att framkomma med ett förslag inom deputeradekammaren att de i kriget fallnes rösträtt skulle övergå på deras hustrur — om de voro gifta — och — ifall ogifta — på deras överlevande fader eller om sådan ej finnes på den eventuellt överlevande modern. På detta sätt, menar den kände författaren, skulle Frankrikes framtid komma att länkas i de ärofulla banor, som de önskat, vilka dött för det. Någon mystisk själs- och viljeöfverföring från de döda till deras närmaste efterlevande synes vara vad M. Barrès tänker sig.

Jane Misme ägnar en ledare i *La Française* åt denna skaldedrom. Hon erinrar sig därvid den mycket brukade invändningen mot kvinnornas rösträtt, att den skulle införa känslopolitiken och att detta vore död åt landet. Hon påminner också om slagordet att mannen är mänsklighetens hjärna, kvinnan dess hjärta och känner sig en liten smula generad över att behöva tala förstånd med M. Barrès.

Till att börja med är hon inte så alldeles säker, att alla de som »fallit för fäderneslandet» skulle förstått rösta så ofelbart klokt, när det gällde. Inte håller så alldeles säker, att de fallnas närmaste efterlevande, vare sig det är hustru eller föräldrar, ha alla dygdens gloria kring sin panna, och hon känner sig ej det ringaste uppbyggd av tanken att den gamle man hon nyss mött kryssande sig fram i sicksack på trottoaren

och som hon vet mistat en son i kriget skulle hädanefter ha två röster till sin disposition.

Så gör hon också den lilla invändningen, att det i detta nu finns tusentals kvinnor, som varken äro änkor eller mödrar till fallna men som frivilligt riskera sina liv i detta krig, till och med på slagfälten, som männen. Att det finns miljoner kvinnor, som under dessa förfärliga kristider påtagit sig uppgifter och fylla dem så, att ingen överdrift ligger i att säga, att de äro med om att rädda Frankrike. Att det finns kvinnor, som långt före kriget vigt hela sitt liv åt arbete för allmänt väl. Och att alla dessa inga egna röster ha vid avgörandet av landets väl eller ve.

Jane Misme har i motsats till Maurice Barrès det praktiskt sunda förståndet att begära rösträtt för de levande och ej för de döda.

Värnpliktighetens ekvivalent. Ett förslag har nyligen framkommit i Schweiz om att en sorts krigsskatt skulle läggas på dem som ej äro skyldiga att göra krigstjänst; till dessa skulle höra utläningar och kvinnor.

Genövetidningen *Le Mouvement Féministe* gör härtill den ganska berättigade invändningen, att i fall man överhuvud taget skall gå med på avvikning från den gamla demokratiska principen att ingen medborgare bör beskattas, som inte själv har något att säga i saken, så måste man dock anse, att kvinnorna skola beredas rätt att, om de så önska, lämna en ekvivalent för värnplikten i form av arbete av någon art. I stället för att endast åsättas skatt som om de vore automobiler eller hundar!

Inte håller behagar det de schweiziska kvinnorna att likställas med utläningar.

En fråga?

I en övergångstid som vår skymtas många rätt tragiska mänskoöden, tragiska emedan ljusare tillvarelsform icke på något vis kan skapas genom personernas egna åtgöranden.

I Sverge funnos vid senaste folkräkningen, 1910, på var miljon inbyggare 30,504 st. 65—70-åringar, 23,367 st. 70—75-åringar, 17,045 st. 75—80-åringar, 13,480 st. 80-åringar och därutöver.

Samma år funnos i Sverge 41,139 änkor, i olika åldrar, på var miljon inbyggare, medan änklingsarnas antal höll sig vid 19,570 pr miljon. Att någon betydande förändring i berörda statistik skall ha ägt rum under de allra sista åren är icke antagligt. Vårt land är fortfarande rikt på åldringar av båda könen, liksom på änkor i skiftande åldrar. Samtliga kvinnliga åldringar äro givetvis betydligt flera än de manliga, då

svenska kvinnors livslängd i allmänhet är högre än männens. Vi ämna här endast ta upp vissa kvinnliga åldringars öde till betraktande.

Taxeringslängderna i storstäderna för råda visserligen att det existerar ensamma damer, som skatta för inkomstbelopp i nivå med de stora bolagens. Många ensamma kvinnor skatta för mindre, men i alla fall aktningvärda belopp. Mycket, mycket få äro dock de ekonomiskt tryggade ensamma gamla damerna, som skymta inom ramen av sina välkonserverade, bekväma hem, i jämförelse med de ensamma åldringar, som redan före krigets ödesdigra dyrtid marterade sina hjärnor med olösliga ekonomiska problem.

Bland 65—75-åriga kvinnor av bildat stånd är det endast fåtalet, som i sin ungdom hade möjlighet att tillägna sig

fackkunskaper tillika med viss position i samhället och därmed förknippad utsikt till pension eller besparing på ålderdomen. Välsituerade ämbetsmäns döttrar, militärdöttrar, adelsdamer m. fl. erhöilo i allmänhet efter tidens sed mer eller mindre medelmåttig s. k. salongsbildning, kvalificerande för något så när ståndsmässiga "partier". Många av dessa döttrar hade på sina bokhyllor Frankrikes och Englands mest uppburna poeter, deras guvernanter talade franska och engelska med dem; musik, sång, målning idkades i hemmen. Flickorna voro vid badorter, blevo "invalida i styrelsen för nytta och nöje", inledde vänskapsförbindelser, växlade sommarbesök, sågo med glada ögon mot framtiden. Men för åtskilliga rann tiden bort utan att infria förhoppningarna. Romantiken var då ännu en faktor att räkna med inom den högre medelklassen. En fattig men "söt flicka" kunde finna ståtliga friare. Den rika kunde tillåta sig att välja och rata, om inte hjärtat ville fälla utslag. Och medan åren växla och skrida blir den ena opåttänkt utkastad ur det upplösta hemmet och står utan kapital, en annan, som gift sig, blir tidigt änka med bekymmer för barnen, en tredje och fjärde . . . orsakerna kunna variera i det oändliga, följderna blev ungefär densamma. Genom omständigheternas makt kommo åtskilliga att, utan nämnvärt kapital, stanna inom de ogiftas stora flock eller bland änkornas undanskymda skara och stå nu på ålderdomen, såväl som de många åldringarna av folkets kvinnor, på minimigränsen i fråga om utkomsten, ja, under densamma, sedan krigsåren drivit priset

på livets förnödenheter i höjden ända till orimlighet.

Hur många kärer ha ej på sista tiden nödgats begära "dyrtidstillägg", som blivit beviljade på grund av de säregna trångmålen. Nästan överallt samma rop: mera, om vi skola leva! Och detta rop är endast uttryck för enkel självbevaringsdrift. — Bredvid dessa yngre och arbetsdugliga leva många bortglömda gamla damer så väl som f. d. arbetskvinnor, döttrar till eller änkor efter för längesedan hänsovna statens eller kommunens tjänare, leva så tysta som endast de ensamma kunna vara. Icke på något officiellt sätt ha dessa anfört klagomål över sina lilleputspensioner eller gratifikationer, om de nu få några alls, eller framställt några önskingar, fastän "den enda säkra penningen" redan för tjugo år tillbaka var otillräcklig för livets enklaste behov. Men för tjugo år sedan voro dessa åldriga relativt unga. Ha vi inte lite var mött de nu så åldrade damerna hundra gånger, antingen som värdinnor, korrekta i väsen och paryr, uppjudande det yttersta av sina hemtalanger för att skapa trevnad hos den eller den änkemannen eller yngre ungar, som en dag hemförde sin unga brud, då värdinnan försvann. Eller sett dem som sällskapsdamer med ett stereotyp gillande leende på läpparna och en artificiell glimt av intresse i blicken. Eller sett dem söka uppehålla ett blygsamt guvernantskall i en familjekrets, där begreppen om systematisk kunskap ännu voro outvecklade. Eller i andra beroendets positioner.

Allting har ju gått, och i många fall bra nog — tills ålderdomen kom. Nu

är tragiken där. Men deras egen skuld i detta nedåtgående måste betraktas som ringa nog. Då dessa damer, som ju inte alla kunde vara märkvärdigt begåvade eller fysiskt urkraftiga, först tvungos ut att kappas om brödbiten med senare årgångar, voro dessa senare årsklasser långt bättre rustade för livskampen än de förra, som bakom sig icke hade några examina alls utan voro hänvisade till osäkra förhållanden och de obetydligaste intäkter — tills ålderdomen gjorde dem oförmögna för varje slag av förvärsarbete. Vore det icke möjligt, att staten kunde bevilja ett litet dyrtidstillskott på samtliga av de minimala pensionerna? Ett litet extra anslag åt 70—75-åringar, som icke längre räknas till någon kår, som i många fall överlevat sina närmaste, som ha så små fordringar på livet, vilket de dock måste uppehålla tillsvidare. Sina små bränslepartier eller födoämnen kunna de ej köpa till kompensationspris, då vid deras ålder ingen kan kallas "familjeförsörjare", det givna villkoret för inköp till kompensationspris.

Den som skriver detta besökte under en resa en bekant gammal fröken, bärare av ett aristokratiskt namn. Den åttioåriga låg sjuk — det blev hennes sista sjukdom — bäddad på en stenhård soffa och i färd med att tära sin middag, en skiva smäckfet rullsylta och ett stycke grovbröd. Den gamla damen hade förr varit litteraturintresserad, men de sista årtiondena blott haft en och samma bok att yttra sig om, då hon fick besök. Existensmedeln hade icke tillåtit ökning av bokförrådet.

Och den forna söta lagmansdottern,

som häromdagen händelsevis syntes i en butik och där i sina ytterkläder från glömda tider väckte undran . . . hon, som på åttitalet med aldrig svikande älskvardhet och behag gjorde les honneurs i sin fars då så gästfria, komfortabla hem, hon prövade nu med skygga ögonkast vad hon skulle kunna gå i land med att köpa och sökte övervinna den försagdhet, som följer med en nästan tom portmonnä, allt under det hon bemödade sig att dölja de utslitna handskarnas brister. Detta bara en art av lidande! Den fordom söta lagmansdottern har liksom slocknat av umbäranden sedan årtionden.

Sedan nu alla föräldrar med ekonomiska möjligheter inse nödvändigheten av att skaffa sina döttrar "framtid", oberoende av den forna enda försörjningsutsikten giftermål, skola, som vi hoppas, de på ålderdomen hjälplösa kvinnorna bli färre och färre. För närvarande äro de icke få.

Man ser av tidningarna att statsregleringens slutsumma går över 414 miljoner, och även den politiskt grönaste kan tänka sig, att försvarsutgifterna, som ta broderparten, äro oundvikliga. Men bredvid de mångskiftande utgifterna, synes det den naive, som skulle några blygsamma tusental kronor kunnat reserveras åt landets mest åldrade och frånfallna kvinnor, änkor som ogifta, för vilka dagarna mörkna alltmera ju längre kriget varar. En utställningssal i Nationalmuseum kanske ännu ett år kunde varit oinredd och rasbiologiska undersökningar hade möjligen kunnat ligga nere någon vinter utan att något inom nationen gått kaputt för den skull.

Skulle ett litet pensionstillskott åt landets äldsta obemedlade damer kunna stämpas som "mannamån"? Knapast. För vissa kategorier av kvinnor finnas "Hem", "Föreningar", ålderdomstillflykter av skiftande slag o. s. v. För de fördröjda damerna från en flyktad bildningsperiod finns, åtminstone i landsorterna, knappast någonting.

Ålderdom . . . hur poetiskt den stundom är framställd! Vilken nimbus om silverhåren, vilken underbar klokskap

i de fridfulla dragen. Hur ömt vårdad, som en dyrbar, ömtålig skatt etc. etc. Så kan den åldrade vara och så kan hon ha det, ännu omgiven av de sina och ekonomiskt oberoende.

Men den ålderstigne kan också rätt oförskyllt veta av endast vinter, krigsvinter.

Kan det ligga utom möjlighetens gräns att lindra sådan vinter för de äldsta?

METTA GREGER.

Ekebyfolket.

Ur en kammarjungfrus brevsamling på 1850-talet.

I.

På en herrgård i Östergötland framlevde kammarjungfrun Lotta Ekström sina bästa år.

Oförglömmelig blir hon för alla som sett henne stå högst uppe på stentrappan och taga emot gäster i sin krinolinkjol, sin Jenny-Lindskamning och med det förnäma småleendet över de tunna läpparna.

Under allt sitt maktpåliggande arbete hade hon en intim kontakt med sin släkt på Ekeby i Södermanland, vilket kommer till synes i den brevsamling hon med verklig pietet bevarat och ordnat.

På den ödsliga, stora vinden med sina dunkla vrår och gömmor hade jungfru Lotta sina dragkistor. Där kunde hon sitta hopkrupen i något hörn i det sparsamma ljuset från ett litet vindsfönster, läsande i sina gulnade brev.

Hon läste om sin barndom, om sina gamla föräldrar, om hemmet på Ekeby och om brodern Anders, han som skrivit de många glada ungdomsbreven.

När jungfru Lottas far drängen Pehr Pehrsson och hans hustru Cajsa Stina i början av 1800-talet flyttade till Ekeby, anade väl ingen av dem att deras släkt i nära hundra år skulle komma att bo kvar i den lilla statstugan nära Valdemarssjön i en av Södermanlands vackraste trakter.

Icke anade de heller, att lilla Eva Lotta, deras andra dotter, skulle under sin långa levnadsbana så bevara kärleken till det gamla hemmet och till fädernesläkten, att varje av henne mottaget brev blivit noga bevarat och ordnat i små paket, ombundna med fina blågarnssnören.

Vid sexton års ålder började Lotta

sin tjänst på den gamla Sörmlandsherrgården, under vilken hennes far numera var rättare. Så småningom steg hon i graderna och blev grevinnans kammarjungfru, följde med henne till hennes egendom i Östergötland, på resor till Stockholm och till badorter, Med åren växte jungfru Lotta allt fastare på den plats hon valt och såg med jämnmod hur bunten av friarebrev blev allt större.

Hennes regelbundna skönhet och sirliga uppträdande lockar till långa, poetiska utjutelser:

... »nog vet jag vad jag ville vara
En blomma vårdad utaf dig,
Fick jag en blick, en enda bara
Hvad skulle då väl fattas mig?...

Men allt förgäves. Jungfru Lotta går stolt sina avmätta steg på de vita gångmattorna i grevinnans förmak och bär det vackra huvudet högt med de tunga lösflätorna i nacken.

Till Södermanland längtar hon dock alltid, och upphållen där äro ljuspunkter i hennes liv. Men grevinnans resor dit bli på 1850-talet mera sällsynta. Vid denna tid äro också de första breven från jungfru Lottas föräldrar och från hennes nio år yngre bror Anders. Hela familjen kallar sig numera Ekström efter stugan som de blivit fästade vid. Lottas gifta syster, Anna Stina, hade också flyttat dit med sin man.

Minst en gång i månaden gingo bondfororna med mjöl, skodon m. m. över Kolmården och Bråviken till Östgötagodset, med dessa bud skickades breven från föräldrarna, små presenter, vävar, bakverk och dylikt.

År 1855 skriver fadern, Per Ekström, till Lotta: "Nu har inspäktorn dina vävar

mäd till Närköping. I wäwarlön för näsdukar 4 s. st., Ditto för förkläden 6 s. st., och hon (modern) har tiöft garn til näsdukar för 12 s."

Ett par år efteråt talar han om, att sonen Anders far på marknad till Filipstad och säljer råg för 25 riksd. tunnan.

Om lantbruket och arbetet skriver Ekström ofta, men ibland vållar det honom svårigheter: "En sån tiorning som i år har inte wari sän iag till Ekeby kåm för wi får tiöra bra hälften inmot här-gås utaf alt som skal tiöras, så wi har inte fåt tiört någenting än för wår räkning, och wi har än kalk uns wen otiörd som wi håller aldri har tiört, får iag wet inte hur dät kåmmer till gå ännu."

Det sista brevet före faderns död är från 1868 och slutar liksom alla de andra med "hälsningar från ås alla till wårt älskade barn". Saknaden efter den gamle rättaren skildras av hans änka i ett brev efter auktionen: "Men det är mycket ledsamt att se nära på allt gå bort och tomma väggarne stå endast qvar i stugan, men jag har flyttat in i kammaren med de saker jag skall ha qvar." I ett annat brev beskriver modern hur hennes gifta dotter slaktade sin ko och sålde den "till fattigkött och de fick 5 och en half Riksdaler pundet, hon vägde 12 pund och 8 marker, men de har inte såldt mer än halfva kon och nu har vi brådt till Jul båda två, ty jag går och hjälper henne hvad jag orkar men det är roligare att hålla på med det än med något sittgöra. Jag har hjälpt henne med både slaggt och brygg, men jag håller mig för det mesta i köket."

Medan Ekebyfolket lever sitt sträv-

samma liv i stugan, där barnbarnen börja växa upp, skapar jungfru Lotta åt sig en förtroendepost, där hennes förmåga att leda arbetet kommer till sin rätt. Den unga kammarjungfrun blir med tiden grevinnans allt i alla, blir hennes förtrogna i alla hushållsgöromål, deltar i gårdens angelägenheter och blir en makt inom det lilla samhälle, som en större herrgård utgör. Men till Ekeby gå hennes tankar, och särskilt vid jul och födelsedagar få släktingarna stora presenter av jungfru Lotta. Är någon av dem i behov av pengar vänder han sig alltid till Lotta. En gång lyckades hon hjälpa en systerson till ett litet eget hem. Av syskonen är det brodern Anders som står henne närmast. De brevbuntar, som innesluta hans brev till Lotta, äro särskilt väl ordnade och omfatta en tid av trettio år, således ända fram till Anders död 1884.

Det är ett oförbränneligt gott humör över de första breven, som den 19-åriga pojken skriver till den äldre systemen. Visserligen måste det arbetas hårt på bondgården, där han tjänar dräng, men kvällarna äro fria och då reser han från det ena lysningskalaset till det andra, festar på hösten för dem, som skola flytta, gärna till kl. 3 på morgonen. En av Anders flickbekanta skulle bli "grythyvel" (köksa) på en stor herrgård. För henne blev det avskedskalas och så direkt i arbetskläderna på morgonen och ut och köra, "och då må du tro att jag var triven".

Ibland vankas det nog förmaningar från stora syster, men Anders svarar att "en fått låf att ge sig ut ur föräldrahemmet till att försöka den här saliga värden".

Redan vid denna tid börjar Anders fundera på att gå igenom Väderbrunns lantbruksskola för att utbilda sig till rättare. Han frågar systemen till råds om saken. I följande brev får man veta, att han sökt sig in till Väderbrunn men ej blivit möttagen, "för jag var för unger". Straxt efteråt rycker han in på Malmen och skriver om beväringstiden: "Jag mådde bra för så många slankstunder får jag inte hemma och en sån musik till att höra så den kan man aldrig lesna vid, för vi tyckte att vi va så trötta när det led åt qväln, men när musiken börja så ga vi oss dit ner så der va rolit bara att man hade bra med pängar så att hälten af min lilla årslön gick ått. Nu har jag tort vid att havi hälten av dina myckna pängar, då har det gåt för sig bra."

Anders fortfor ännu några år att tjäna hos Sörmlandsbönderna, fast andra utsikter hägra för honom. En gång skriver han: "jag skulle väl fått tag i någon annan (plats) . . ., om inte jag har hatt far och mor, för det var en som ville skaffa mig åt Wärmeland, men det ville di inte der hemma". Hos en bonde tycker han "att är det inte så fett, så är det inte så hett, men nu så har jag fått försökt hurdant di har havi förr i tiden, för jag har stått tryska med slager i sex dagar, men nu så är det slut som bättre är."

Allt emellanåt beskriver Anders de långa vinterresorna med lantbruksprodukter. Blev det töväder, var det ju nästan omöjligt att komma vidare. Ett dylikt fall talar han om från 1857, då de skulle farit till Filipstad, men måste för tövädrets skull lasta säden på "äng-

vangen“ från Örebro till Nora. En resa till Uppsala samma år var dock icke utan sina nöjen. Anders skriver därom: “Jag har vari åt Uppsala och det skall du tro att det var rolit, bara att det har vari bättre väglag, för det var i slute på februari Månad så vi fick åka med vang så vi vart så sönderrista men men ändå så va det rolit för jag fick se så många städer der jag aldrig har vari. Först Strängnäs och sen Enköping och sen Uppsala, men då vart det min tur till att bestå gulbenskanna. Men sen vi kām upp till slätte och sen vi fick låssa af, sen må du tro att vi hade kalas, för vi fick maten så länge vi var der och der var en ovanlig mat vi fick, och vi kām dit lördas eftermiddan och sen var vi qvar till om måndas måron och sen om söndan var vi ut till Ultuna, och dit var rolit att vara, för det är likadant som vid Wäderbrunn, fast det är mycket större. Och sen vi kom derifrån sen var vi i körka och var någe gran må du tro, du skall få höra när jag får bättre tid.”

Ett par år senare beskriver Anders en Stockholmsresa, som han gjorde för att sälja mjöl. “Det var mycke rolit för resan gick mycke bra . . . Men nu vill jag säga för dig, att jag var till Djurgården och det var väll mycke till att si på, och sen fick jag se den omtalte Bälman och sen va jag ända ner till Djurgårdsbrun.”

Oftast skildrar han dock det glada livet på lysningar, bröllop, kaffekalas. Man åkte i hövagn med oxspann till bröllop, och sedan sköts för bruden och dansades efter fiolerna. Kanske det blev litet för mycket för den städade jungfru Lotta,

som i dylika saker själv varit mera återhållsam. Dessa rader ur Anders brev låta ana en liten uppläxning. “Du skriver och jämrar dig över mig att jag får sätta till för många nätter för flickors skull, men det är inte falit, för jag bryr mig inte om dem, för di ä väl haråt som du är, va ä det då vart att bry sig om nära.” Flickbekanta hade han även skaffat sig i Stockholm, men inga går upp mot hemssocknens jäntor. En liten missräkning råkar han dock ut för, och delger den åt systemen på följande sätt: “Det har händt mig ett spektakel, att di taggi bort min fästmö, och det är frågan om att hon skall gifta sig i vår . . . , så du må tro att jag har väl inga roliga dagar för jag går och nöter ut så många tegelstenar jag hittar att torka mig i ögonen.” Lotta tröstar honom med att hon har en kamrat i Östergylln, som tycker om honom. Anders berättar sedan hur han träffat den flickan på midsommardans vid ett besök i Södermanland. Han hade inte tid att dansa med lilla Emelie, “men i alla fall så är det synd åt henne, för hon var så lessen när hon tog avsked af mig.”

Allt emellanåt är Anders hemma och hälsar på sina föräldrar. Han skriver 1858 och talar om hur han varit ute med far och mor och sett på det nya järnvägsbygget. Det skulle gå över “Vesterbergs täppa”.

Några år därefter är Anders på Väderbrunn och beskriver livet på lantbruksskolan ganska noga. “Vi få vara uppe till 10 och 11 om qvälla och sen vara i redan klockan 5 om mårna, men den vicka då vi har lagårdstur då skall

vi vara der klockan 4 om mårna och det vore som det vore, bara vi finge våran mat ätteråning, vi får bara tre mål om dagen, så attonvard, då får vi äta bara bröd för det räcker väl till, för det har vi var sitt spet, så på det vise saknar jag väl Årby och mina flickor. Här fins väl flickor, men när var och en får ta sitt, då får jag lång näsa, men det gör mig inte så mycke. Men du må tro att det gjorde mig mer när jag tog afsked hemma, men för mig gick det väl an, men för dem hemma dom tog det värre, för jag hade min vän med mig. Men när jag skildes vid pappa här vid Väderbrunn, då var det värre, han börja på att gråta, men jag tordes inte för då har kamratra vurte styga vid mig. Men nog är det ovant för mig att så gå efter klockslage så prisis och sen om det är aldrig så otäckt väder så måste man vara uti — Nu får jag säga för dig, att jag fick börja likadant som di här skolbarna gör. Jag börja med att rita streck och sen med a. b. c. d. Och nu får jag säga för dig, att vi måtte vagsinera oss allehopa och det har vi till att dras med om daga.“

Handstilen förbättras också märkbart under vistelsen på Väderbrunn. I ett annat brev beskrives hur de ligga långt inåt skogen på gränsen till Östergötland och hugga ved, "så vi hade 3 $\frac{1}{2}$ mil till Väderbrunn och det fick vi gå hem". Matordningen var sill och potatis till frukost, välling och litet fläsk till middag, gröt och ett kvarter mjölk till kvällen.

I närheten av lantbruksskolan bodde "vännen", som Anders omnämner i sitt

första brev från Väderbrunn. Lotta tycks ana sammanhanget, ty Anders svarar: "Du fråkte om det var Albertina, som var med vid Ekeby, och det var hon. Det var sagt att jag skulle gå dit, men det vart inte af bara för skogsresa."

Allt emellanåt gå tankarna till Östergötland, och vid juletiden längtar han efter att ta sig en sväng med lilla Emelie. Men i samma brev anförtror han Lotta att han varit hos Albertina, "och det var bra rolit, för jag vart så väl emottagen, likså väl som om jag kummi hem till Ekeby. Och dit får jag bära mit halsvärk och få tvätta, men jag har så småt om tid att gå dit, men nog är det rolit." Ofta påminner han systemen om att hon borde gifta sig. "Nu är det din tid att dansa brud, för hellest får du karta Glasberge uppföre och det vore väl skam för dig, det tycker jag på mit vis."

LOUISE STENBOCK

f. Mörner.

Styrelseval inom Fredrika-Bremer-Förbundskretsarna.

Hälsingborgskretsen. Vid årsmötet, som hölls den 17 februari, omvaldes den avgående styrelsen, bestående av fru R. Schürer von Waldheim, ordf., fröken S. Rosentwist, vice ordf., fröken M. Platen, sekr. och kassaförvaltare, samt fröken L. Deshayes, lektor E. Schiött, fru N. Holmstrand och fröken A. Svensson. Revisorerna, fröknarna S. Witt och L. Bremberg, jämte suppleanterna, fröken O. Trädgård och fru A. Åkesson, återvaldes likaledes.

Till representant vid förbundets årsmöte utsågs ordföranden med fröken A. Svensson som suppleant.

Ansvarsfrihet beviljades den avgående styrelsen.

Malmö med omnejd. Årsmötet hölls den 21 februari. Till styrelsemedlemmar omvaldes fru E. Quensel, fröken A. Eurenus, fröken N. Uddenberg och rektor P. Isberg samt nyvaldes jur. kand. fröken Elisabet Nilsson och fru Hultgren. Till revisorer utsågos fröken H. Arwidius och fröken E. Dahlberg. Till representant vid förbundets årsmöte omvaldes ordföranden fru Anna Söderström.

Lund med omnejd. Vid årsmötet, som hölls samma dag som Malmökretsens, den 21 februari, återvaldes till styrelsemedlemmar fru Carola Eklundh, fröken Elna Persson och fru Malin Holmström-Ingers och nyvaldes fru Elisabeth Sjövall och fru Maria Backman, Käflinge, efter fru Anna Lewenhagen och auditör Nils af Ekenstam, som undanbett sig omval. Styrelsens ordförande blev docent Hilma Borelius, v. ordf. fröken Hanna Möller, sekr. fru Carola Eklund och kassaförvaltare fröken Elna Persson. Till mötesvärdinna utsågs fru Martina Blidberg.

Till revisorer omvaldes de förutvarande, nämligen fröken Lizzie Möller och fröken Ida Westdahl, med fruarna M. Bergendal och M. Wennström som suppleanter.

Vid ett senare kretssammanträde, den 21 februari, framförde kretsens ordförande, docent Borelius, ett särskilt tack till fru Anna Lewenhagen för den långa tid — allt sedan kretsen bildades — som hon såsom styrelseledamot ägnat sitt intresse åt förbundets syften och verkat för dessa.

Ärvikakretsens återvalde vid årsmötet den 10 februari fröken Alida Indebetou, fru Ingrid Wallenström, fröknarna Sigrid Brink och Elin Collin samt fru Signe Wallgren. Ordförande blev fröken Indebetou, v. ordförande fru Wallenström, sekreterare fröken Collin och kassaförvaltare fröken Brink.

Till styrelsesuppleanter återvaldes fruarna Elin Lundqvist och Hilma Janson samt nyvaldes fru Greta Rogstadius.

Revisorer blevo de förutvarande, fru Hildur Winblad och fröken Beda Öberg, med fruarna Hilda Indebetou och Agnes Renvall som suppleanter.

Strängnäs-kretsens årsmöte hölls den 29 februari varvid den förutvarande styrelsen, bestående av fru H. Kantzow, fru Ulla Queckfeldt, fru L. Philipson å Ulfhäll, fröken Eva Sack å Benninge och fröken Emilie Rydberg återvaldes.

Till revisorer utsågos generalskan Bergman och fru M. Bergstedt.

Kvinnor som seminarierektorer.

Seminarieadjunkten Hedvig Sidner m. fl. lärarinnor vid statens folkskoleseminarium ha ingått till regeringen med framställning om proposition till årets riksdag om att kvinna må kunna förordnas eller utnännas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium.

Petitionärerna uttala den uppfattningen, att en kvinna oftast torde ha större möjligheter att inverka fostrande på eleverna och att handha den grannliga vård och tillsyn av dessa som åligger rektor. Särskilt vid de kvinnliga folkskoleseminarierna med deras i många avseenden heterogena elevmaterial, som erbjuder åtskilliga egenartade uppfostringsproblem, vore av betydelse att kvinnligt inflytande fick göra sig tillräckligt gällande.

Petitionärerna påpeka även, att frågan om kvinnas anställande som rektor lämpligen kan göras oberoende av lönefrågan för lärare vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier, synnerligast som för handen varande förhållanden torde komma att fördröja lönefrågans lösning.

Andrea Eneroths Högre Handarbetssaminarium

Kommendörsgatan 32, 1 tr. STOCKHOLM Allm. Tel. Österm. 16 18

Av Kungl. Maj:t godkänd, högre lärarinnekurs på 1½ eller 2 år.

Även ettårig lärarinneutbildning. Enda tvååriga handarbetslärarinnekurs. Högre kursen har två valfria linjer med samma kompetens. Seminariet åtnjuter **statsanslag** och kan därför mottaga några frielever. **Ansökan** göres helst före 1 Juni till nytt arbetsår, som börjar 1 sept. Mottagningstid hvarje dag 12—1, Fullständigt prospekt sändes på begäran.

Lektioner i LINNESÖMNAD

(även blusar, underkjolar, skjortor, barnkläder). Kurserna pågå 12 jan.—1 juni, under vilken tid elever dagl. mottagas.

EVA EGNÉR, KARIN EGNÉR.

Sibyllegatan 36.

A. T. 210 04

R. T. 35 30

Ledig annonsplats.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FORBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.

Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{4}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.**

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Kriget och kvinnornas arbetsproblem.

Fram till fred på jorden. Av *Edward T. Devine*.

»Hjälpsystrarna». Av *Bertha Nordenson*.

Nutida engelska författarinnor. III. *Vernon Lee*. Av *Anna Petterson*.

Kringblick.

En fråga? Av *Metta Greger*.

Ekebyfolket. Ur en kammarjungfrus brevsamling på 1850-talet. Av *Louise Stenbock*, f. *Mörner*.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklarar af kunnare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Ledig annonsplats!